

לעילוי נשמת
שלום בן משה

ברכות
דף ד'

ברכות
ד.

"בְּנִיחוּ בְּן יְהוּדָע" – זֶה סִנְהֶדְרִין, וְאַבְיָתָר" –
אֵלוֹ אוֹרִים וְתוֹמִיִּים.

בְּנִיחוּ בְּן יְהוּדָע זֶה סִנְהֶדְרִין - שֶׁהִיא אֵב
בֵּית דִּין.

וְאַבְיָתָר אֵלוֹ אוֹרִים וְתוֹמִיִּים - שֶׁכָּל יָמֵי דוֹד
הָיָה נִשְׁאָל בְּאֵבִיתָר, עַד מִלְחַמַת אֲבִשְׁלוֹם
שִׁשְׁבַּל אֲבִיתָר וְלֹא עֲלָתָהּ לוֹ, וְשִׁשְׁבַּל צִדּוֹק
וְעֲלָתָהּ לוֹ, כְּדֹאמְרֵינוּ בְּסִדְרָא עוֹלָם, וְנִסְתַּלַּק אִז
מִן הַכְּהוֹנָה.

וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דְּבַר־הַיְמִימִים י"ח יז) "וּבְנִיחוּ בְּן
יְהוּדָע עַל הַפְּרָתִי וְעַל הַפְּלָתִי".

וְכֵן הוּא אוֹמֵר וּבְנִיחוּ בְּן יְהוּדָע עַל
הַפְּרָתִי וְעַל הַפְּלָתִי - רֵאשׁוֹן וְקוֹדֵם לָהֶם,
שֶׁבְּתַחֲלִילָה נוֹטְלִים רִשׁוּת, וְאַחַר כֵּךְ שׁוֹאֲלִים
אִם יִצְלִיחוּ.

וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמֵם פְּרָתִי וּפְלָתִי? "פְּרָתִי" –
שְׁפּוֹרְתִים דְּבְרֵיהֶם, "פְּלָתִי" – שְׁמוֹפְלָאִים
בְּדְבְרֵיהֶם.

שְׁפּוֹרְתִים אֵת דְּבְרֵיהֶם - שְׁאוֹמְרִים דְּבָרִים
קְצוּבִים וְגִמּוּרִים, שֶׁלֹּא יִפְחָתוּ וְלֹא יוֹסִיפוּ.

תוס': בְּנִיחוּ זֶה סִנְהֶדְרִין – מִסְבְּרָא אוֹמֵר כֵּן.
וְאַבְיָתָר אֵלוֹ אוֹרִים וְתוֹמִיִּים וְכֵן הוּא אוֹמֵר
וּבְנִיחוּ בְּן יְהוּדָע עַל הַפְּרָתִי וְעַל הַפְּלָתִי –
כְּלוּמַר: הִיא קוֹדֵם לָהֶם, אִם כֵּן אוֹרִים וְתוֹמִיִּים
הִיו אַחַר בְּנִיחוּ, אִם כֵּן אֲבִיתָר שֶׁהוֹזֵכֵר אַחַר
בְּנִיחוּ הֵינּוּ אוֹרִים וְתוֹמִיִּים, כֵּךְ פִּירֵשׁ רַש"י.

וְתִימָא לְפִירוּשׁוֹ, פְּשִׁטָּא דְאַבְיָתָר כֵּהֵן הִיא צִמִּי
דוֹד, שֶׁלֹּא הִיא כֵּהֵן אַחַר, שֶׁכּוֹלֵם נִהְרָגוּ בְּנוֹב
עִיר הַכְּהֻנִּים, וְלָמָּה לְרִיךְ רֵאשִׁי עֲלֶיהָ! וְעוֹד
לְגִירְסַת הַקּוֹנְטְרַס "בְּנִיחוּ בְּן יְהוּדָע", אִין זֶה
הַפְּסוּק בְּשׁוֹם מִקּוּס!

לְכַךְ (מִפְרָשׁ) [גְרִיס] רְצִינוּ חַס כְּדֹאִיתָא
(בְּדַבְרֵי הַיָּמִים א' כ"ז לז) "וְאַחֲרַי אֲחִיתַּפְּלִי יְהוּדָע בְּן
בְּנִיחוּ" – זֶה סִנְהֶדְרִין, וְכֵן הוּא אוֹמֵר "וּבְנִיחוּ
בְּן יְהוּדָע עַל הַפְּרָתִי וְעַל הַפְּלָתִי". וּפִירֵשׁ רְצִינוּ
חַס דְּכִרְתִּי וּפְלָתִי הֵינּוּ סִנְהֶדְרִין, שְׁכוֹרְתִין
דְּצִרְיָהֶם לְאַמְתָּן, וּפְלָתִי – שְׁמוֹפְלָאִים צְהוֹרָאִים,
כְּמוֹ מוֹפְלָא שְׁצִצִּית דִּין.

וְאַסְ תְּאֵמֵר הִיכִי פְשִׁיטוּ יְהוּדָע בְּן בְּנִיחוּ מְצִנְיָהוּ
בְּן יְהוּדָע, וַיֵּשׁ לוֹמֵר דְּמִסְתַּמָּא מִמְּלָא מִקּוּס
אֲבִיו הִיא, וְכִי הִיכִי דְאַבְיוּ הִיא מִסִּנְהֶדְרִין, גַּם
הוּא הִיא מֵהֶם.

וְאַחַר כֵּךְ "שֶׁר צָבָא לְמַלְךְ יוֹאָב".

שֶׁר צָבָא לְמַלְךְ יוֹאָב - לְהוֹלִיךְ אֲנָשִׁי
הַמִּלְחָמָה.

אָמַר רַב יִצְחָק בְּרֵי אֲדָא, וְאַמְרֵי לָהּ אָמַר רַב
יִצְחָק בְּרִיהַ דְּרַב אִידִי: מָאי קָרָא?

מָאי קָרָא - דְּכִינּוּר הִיא תְלוּי לְמַעְלָה מִמְּטוֹתוֹ
וּמְעוֹרָרוֹ.

"עוֹרָה כְּבוֹדִי, עוֹרָה הַנֶּבֶל וְכִינּוּר, אֲעִירָה
שְׁחַר" (תְּהִילִים נ"ז ט).

עוֹרָה כְּבוֹדִי - אֵל תְּתַכַּבְּדִי בְּשִׁינָה כְּשֶׁאֵר
מְלָכִים.

אֲעִירָה שְׁחַר - שֶׁאֵר מְלָכִים הַשְׁחַר מְעוֹרָרֵן,
וְאַנִּי מְעוֹרָר אֵת הַשְׁחַר.

רַבִּי זִירָא אָמַר: מִשָּׁה לְעוֹלָם הָנָה יָדַע, וְדוֹד נְמִי
הָנָה יָדַע. וְכִינּוּן דְּדוֹד הָנָה יָדַע, פִּינּוּר לָמָּה לִיָּה?
לְאַתְעוּרֵי מִשְׁנֵתִיָּה.

וְכִינּוּן דְּמִשָּׁה הָנָה יָדַע, לָמָּה לִיָּה לְמִימַר
"פְּחָצוֹת"? מִשָּׁה קְסָבֵר שְׁמָא יִטְעוּ אֲצַטְגְּיָנִי
פְּרַעָה, וַיִּאמְרוּ מִשָּׁה בְּדָאִי הוּא, דְּאָמַר מַר: לְמַד
לְשׁוֹנָךְ לֹאמַר אֵינִי יוֹדַע, שְׁמָא תִּתְבַּדֵּה וְתִאָּחַז.

שְׁמָא יִטְעוּ אֲצַטְגְּיָנִי פְּרַעָה - אִם אֲנִי יוֹדַע
לְכוּיִן הַשְּׁעָה, הֵם אֵינָם יוֹדְעִים לְכוּיִן הַשְּׁעָה,

זפיתי וְחַיִּיבְתִי שׁיֵךְ בְּדִינִי מִמוֹנוֹת וְדִינֵי נַפְשׁוֹת, טַמְאֵתִי וְטַהַרְתִּי בְּהִלְכוֹת טוֹמָאָה וְטַהֲרָה.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּרִיָּה דְרַב אִידִי: מַאי קָרָא? "וְאַדְבָּרָה בְּעִדּוֹתֶיךָ נֶגֶד מַלְכִים וְלֹא אָבוֹשׁ" (תהילים קי"ט מו).

תָּנָא: לֹא מְפִיבֶשֶׁת שְׁמוֹ, אֲלֵא אִישׁ בִּשְׁת שְׁמוֹ. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ מְפִיבֶשֶׁת? שְׁהֵיָה מְבִיִּישׁ פְּנֵי דְוִד בְּהִלְכָּה.

מְפִיבֶשֶׁת - בְּדַבְרֵי הִלְכָה הַיּוֹצֵאִין מִפְּוֵי הִיָּה בּוֹשֶׁת לְדוֹד, שְׁפַעֲמִים שְׁהִיָּה טוֹעָה, וְהוּא אֹמֵר לוֹ "טַעִית!"

לְפִיכָךְ זָכָה דְוִד וַיֵּצֵא מִמֶּנּוּ פְּלֶאֶב.

לְפִיכָךְ - בְּזָכוֹת שְׁהִיָּה דוֹד מִקְטִין עֲצֻמוֹ, זָכָה וַיֵּצֵא מִמֶּנּוּ כְּלָאֵב.

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא פְּלֶאֶב שְׁמוֹ, אֲלֵא דְנִיָּאל שְׁמוֹ.

אֲלֵא דְנִיָּאל שְׁמוֹ - בְּמָקוֹם אַחַד אֹמֵר (שְׁמוֹאֲלִיב ג' א) "וּמְשָׁנְהוּ כְּלָאֵב לְאַבְיָגִיל אֵשֶׁת נְבָל", וּבְמָקוֹם אַחֵר אֹמֵר "וְהַשְּׁנֵי דְנִיָּאל לְאַבְיָגִיל", בְּדַבְרֵי הַיָּמִים (דְּבַרְיָהוּיִמִּסָּא ג' א).

וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ פְּלֶאֶב? שְׁהֵיָה מְכָלִים פְּנֵי מְפִיבֶשֶׁת בְּהִלְכָּה.

שְׁהֵיָה מְכָלִים פְּנֵי מְפִיבֶשֶׁת - כֹּל אֵב - מְכָלִים אֵת הָרַב שְׁהִיָּה אֵב בְּהוֹרָאוֹת.

וְעָלְיוֹ אָמַר שְׁלֹמֹה בְּחֻכְמָתוֹ (מְשָׁלִי כ"ג טו) "בְּנֵי אֵם חָכָם לִבָּךְ יִשְׁמַח לְבִי גַם אָנִי", וְאֹמֵר (מְשָׁלִי כ"ז יא) "חָכָם בְּנֵי וְשִׁמְחָה לְבִי וְאֲשִׁיבָה חוֹרְפֵי דְבָר".

וְדוֹד מִי קָרִי לְנַפְשִׁיָּה חֲסִיד, וְהִקְתִּיב (תהילים כ"ז ג) "לוֹלֵא הָאֲמַנְתִּי לְרָאוֹת בְּטוֹב הִי בְּאַרְצֵי חַיִּים", וְתָנָא מִשְׁמִיָּה דְרַבִּי יוֹסִי: לָמָּה נִקְוֵד עַל לוֹלֵא? אָמַר דְוִד לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: "רְבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מוֹבָטָח אָנִי בְּךָ שְׁאַתָּה מְשַׁלֵּם שְׂכָר טוֹב לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד לְבוֹא, אֲבָל אִינִי יוֹדֵעַ אֵם יֵשׁ לִי חֶלֶק בִּיְנֵיהֶם אֵם לֹאוּ!"

לוֹלֵא הָאֲמַנְתִּי לְרָאוֹת בְּטוֹב הִי - כְּבָר טְרוּוֹנִי מִירָאֲתֶךָ, כְּמוֹ שְׁנֵאֵמַר (שְׁמוֹאֲלִיא כ"ו יט) "כִּי גְרָשׁוֹנֵי הַיּוֹם מִהֶסְתַּפַּח בְּנַחֲלַת הִי לֵאמֹר: לֶךְ עֲבוֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים".

נִקְוֵד עַל לוֹלֵא - לְדַרוֹשׁ אֵת הַנִּקְוֵדָה שְׁהִיא מִמְעַטֶּת אֵת מִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב, לֹאֵמַר: שְׁלֹא דְבַר

וְקוֹדֵם שִׁיגִיעַ חֲצוֹת יְהוּ סְבוּרִים שְׁהִגִיעַ, וְעַדִּיין לֹא בָּאָה הַמְכָה, וַיֵּאמְרוּ מִשָּׁה בְּדַאי הוּא. הִילְכֶךָ, טוֹב לֵאחֹזוֹ לְשׁוֹן אִינִי יוֹדֵעַ.

דְּאָמַר מַר - בְּמִסְכַּת דֶּרֶךְ אֶרֶץ.

וְתֵאָחֲזוּ - תְּהֵא נֵאחֲזוֹ וְנִכְשַׁל בְּדַבְרֶיךָ.

רַב אֲשִׁי אָמַר: בְּפִלְגָא אֹרְתָא דְתַלְסַר נִגְהֵי אַרְבַּסַר הָנָה קָאִי, וְהִכִּי קָאֵמַר מִשָּׁה לְיִשְׂרָאֵל: אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא "לְמַחַר פְּחֲצוֹת הַלִּילָה פִּי הָאִידְנָא אָנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מְצָרִים".

תַּלְסַר נִגְהֵי אַרְבַּסַר - לִיל שְׁעֵבַר שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר, וְלִמְחַרְתַּר יִגִיעַ אַרְבַּעַה עֶשֶׂר.

"לְדוֹד... שְׁמָרָה נַפְשִׁי פִּי חֲסִיד אָנִי" (תהילים פ"ו א) לְוִי וְרַבִּי יִצְחָק - תַּד אָמַר כֶּךָ אָמַר דְוִד לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: "רְבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לֹא חֲסִיד אָנִי, שְׁכָל מַלְכֵי מְזַרְחָ וּמְעַרְבָ וְיִשְׁנִים עַד שְׁלֹשׁ שְׁעוֹת, וְאָנִי חֲצוֹת לִילָה אֶקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ!".

וְאִידְךָ - כֶּךָ אָמַר דְוִד לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: "רְבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לֹא חֲסִיד אָנִי, שְׁכָל מַלְכֵי מְזַרְחָ וּמְעַרְבָ יוֹשְׁבִים אֲגוּדוֹת אֲגוּדוֹת בְּכַבּוּדָם, וְאָנִי יָדִי מְלוֹכְלָכוֹת בְּדָם וּבְשִׁפְיִר וּבְשִׁלְיָא קְדִי לְטַהַר אֲשָׁה לְבַעֲלָה!"

יָדִי מְלוֹכְלָכוֹת בְּדָם - שְׁהַנְשִׁים מִרָאוֹת לוֹ דָם נָדָה אֵם טַמָּא אֵם טַהוֹר, שִׁישׁ מִרָאוֹת דָם טַהוֹר בְּאִשָּׁה.

וּבְשִׁפְיִר - הוּא עוֹר הוֹלֵד, שְׁהַעֲצֻמוֹת וְהַגִּידִים וְהַבְּשׂוֹר נְצוּרִים בְּתוֹכּוֹ. וַיֵּשׁ שְׁפִיר שְׁהַאֲשָׁה יוֹשְׁבַת עָלָיו יָמֵי טוֹמָאָה וַיִּמֵי טַהֲרָה, וַאִי זֶה? זֶה הַמְרוּקָם, וּבְמִסְכַּת נָדָה (דף כד:) מִפְּרֵשׁ לָהּ. וַיֵּשׁ שְׁפִיר מִלֵּא מִיָּם וְדָם, שְׁאִינוֹ חָשׁוּב וְלֹד לִישֵׁב עָלָיו טוֹמָאָה יוֹלְדַת וַיִּמֵי טַהֲרָתָה.

וּבְשִׁלְיָא - דְתַנֵּן (שם כו.) "אִין שְׁלִיא בְּלֵא וְלֹד", וְהוּא כְּמִין לְבוֹשׁ שְׁהוֹלֵד שׁוֹכֵב בְּתוֹכָהּ, וְקוֹרִין וְשְׁטִידוֹ"ר בְּלַעַז. וְתַנִּיא: "אִין שְׁלִיא פְּחוֹתָה מְטַפָּח, וְתַחֲלִילָתָה כְּחוֹט שֶׁל עֶרֶב, וְסוֹפָה כְּתוֹרְמוֹס". וְהִיוּ מְבִיאִין אוֹתָהּ לְפָנֵינוּ לְרָאוֹת אֵם יֵשׁ בָּהּ כְּשִׁיעוֹר, וְאֵם עֲשׂוּיָה כְּדַת שְׁלִיא, שְׁנַחֲזִיקְנָה שְׁהִיָּה וְלֹד בְּתוֹכָהּ וְנִימוּחַ וְתַשֵּׁב עָלָיו יָמֵי טוֹמָאָה וְטַהֲרָה, אֵם לֹאוּ.

וְלֹא עוֹד, אֲלֵא כֹל מָה שְׁאָנִי עוֹשָׂה אָנִי נִמְלֶךְ בְּמְפִיבֶשֶׁת רַבִּי, וְאֹמֵר לוֹ: "מְפִיבֶשֶׁת רַבִּי, יָפָה דְנִתִּי? יָפָה חַיִּיבְתִּי? יָפָה זְפִיתִי? יָפָה טַהַרְתִּי? יָפָה טַמְאֵתִי?", וְלֹא בּוֹשְׁתִּי!

ברכות

7:

ואי פָּרְבֵן גַּמְלִיאֵל סְבִירָא לְהוּ, לִימְרוּ פָּרְבֵן גַּמְלִיאֵל!

ואי פָּרְבֵן גַּמְלִיאֵל סְבִירָא לְהוּ - דמשמע ליה "בשכבך" - כל זמן שבני אדם שוכבים, ויש בכלל הזה כל הלילה.

לִימְרוּ פָּרְבֵן גַּמְלִיאֵל - עד עמוד השחר.

לְעוֹלָם פָּרְבֵן גַּמְלִיאֵל סְבִירָא לְהוּ, וְהָא דְקָא אָמְרִי עַד תְּצוֹת, פְּדִי לְהַרְחִיק אֶת הָאָדָם מִן הָעֵבִירָה.

מִן הָעֵבִירָה - שמא יסמוך על שהות שיש לו, כדתניא.

פְּדִתְנִיא: חֲכָמִים עָשׂוּ סִיג לְדַבְרֵיהֶם, פְּדִי שְׂלָא יְהֵא אָדָם בָּא מִן הַשָּׂדֶה בְּעָרְב וְאוֹמֵר: "אֵלֶךְ לְבֵיתִי וְאוֹכֵל קִימְעָא, וְאֶשְׂתֵּה קִימְעָא, וְאִישָׁן קִימְעָא, וְאַחַר כֵּן אֶקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע וְאֶתְפַּלֵּל", וְחוֹטְפָתוּ שִׁינָה וְנִמְצָא יָשׁוּן כֹּל הַלַּיְלָה.

קִימְעָא - מעט.

אָבֵל אָדָם בָּא מִן הַשָּׂדֶה בְּעָרְב, וְנִכְנַס לְבֵית הַקְּנָסָת, אִם רָגִיל לְקָרוֹת - קוֹרָא, וְאִם רָגִיל לְשִׁנּוֹת - שׁוֹנָה, וְקוֹרָא קְרִיאַת שְׁמַע וּמִתְפַּלֵּל, וְאוֹכֵל פֶּתוֹ וּמְבָרֵךְ. וְכֹל הָעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי חֲכָמִים חַיִּיב מִיתָה.

תוס': וְקוֹרָא קְרִיאַת שְׁמַע וּמִתְפַּלֵּל - מִכַּאֵן מִשְׁמַע שְׁמַעָה שֶׁהִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל לַיְלָה, שֶׁאֵין לוֹ לֵאכּוֹל סְעוּדָה עַד שִׁקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע וַיִּתְפַּלֵּל עֲרֵבִית.

מֵאִי שְׁנָא בְּכֹל דּוֹקְתָא דְלֹא קִתְּנִי חַיִּיב מִיתָה, וְמֵאִי שְׁנָא הֵכָא דְקִתְּנִי חַיִּיב מִיתָה?

אִיבְעִית אִימָא מְשׁוּם דְאִיכָא אוֹנִס שִׁינָה.

מְשׁוּם אוֹנִס שִׁינָה - הַתּוֹקְפָתוֹ לְעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי חֲכָמִים, הוּזַקְקוּ לְהַזְהִירוֹ יוֹתֵר.

וְאִיבְעִית אִימָא לְאַפּוֹקִי מִמָּאן דְאָמַר תְּפִילַת עֲרֵבִית רְשׁוּת, קָא מְשַׁמַּע לָן דְּחוּבָה.

מִמָּאן דְאָמַר - לְקַמְן בְּפִרְק תְּפִילַת הַשַּׁחַר (דף כז:).

אָמַר מַר: "קוֹרָא קְרִיאַת שְׁמַע וּמִתְפַּלֵּל".

אָמַר מַר קוֹרָא קְרִיאַת שְׁמַע - שֶׁל עֲרֵבִית תַּחֲלִילָה, וְאַחַר כֵּן מִתְפַּלֵּל.

ברור היה לו לראות בטוב ה'. לולא לשון אם לא, כמו (בראשית ל"א מב) "לולי אֱלֹהֵי אָבִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וַפְּחַד יִצְחָק הָיָה לִי".

שְׁמָא יְגָרוּם הַחֲטָא.

שְׁמָא יְגָרוּם הַחֲטָא - תירוץ הוא - לעולם מוחזק בידו שהוא חסיד, וזה שספק בידו אם יראה בטוב ה', לפי שהיה ירא שמא יחטא, ויגרום החטא מלראות בטוב.

פְּדִרְבִּי יַעֲקֹב בְּרִי אִידִי, דְּרַבִּי יַעֲקֹב בְּרִי אִידִי רַמִּי: פְּתִיב (בראשית כ"ח טו) "וְהִנֵּה אֲנֹכִי עֹמֵךְ וְשֹׁמְרֵתֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךְ", וְכִתִּיב (בראשית ל"ב ח) "וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד!" אָמַר: שְׁמָא יְגָרוּם הַחֲטָא.

וַיִּירָא יַעֲקֹב - שמא אחר הבטחה חטאתי, וכדתניא שהחטא גורם שאין ההבטחה מתקיימת.

פְּדִתְנִיא: "עַד יַעֲבֹר עִמָּךְ ה', עַד יַעֲבֹר עִמָּךְ עִם זו קְנִיטָה" (שמות ט"ו טז). "עַד יַעֲבֹר עִמָּךְ ה'" - זו בִּיאָה רֵאשׁוּנָה, "עַד יַעֲבֹר עִם זו קְנִיטָה" - זו בִּיאָה שְׁנִינָה.

בִּיאָה רֵאשׁוּנָה - שבאו בימי יהושע.

זו בִּיאָה שְׁנִינָה - כשעלו מגלות בבל בימי עזרא.

מִכָּאֵן אָמְרוּ חֲכָמִים: רֵאוּיִים הָיוּ יִשְׂרָאֵל לַיַּעֲשׂוֹת לָהֶם נִס בִּימֵי עֲזָרָא, כְּדָרְךָ שְׁנַעֲשֵׂה לָהֶם בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן, אֲלֵא שְׁגָרַם הַחֲטָא.

רֵאוּיִים הָיוּ לַיַּעֲשׂוֹת לָהֶם נִס - לבוא ביד רמה.

אֲלֵא שְׁגָרַם הַחֲטָא - ולא הלכו אלא ברשות כורש, וכל ימי מלכי פרס נשתעבדו להם לכורש ולאחשורוש ולדריוש האחרון.

"וְחֲכָמִים אוֹמְרִים עַד תְּצוֹת" - חֲכָמִים כְּמָאן סְבִירָא לְהוּ?

חֲכָמִים כְּמָאן סְבִירָא לְהוּ - במשמעות "בְּשִׁכְבְּךָ" האמור בתורה.

אי פָּרְבִי אֲלִיעֶזֶר סְבִירָא לְהוּ, לִימְרוּ פָּרְבִי אֲלִיעֶזֶר!

אי פָּרְבִי אֲלִיעֶזֶר סְבִירָא לְהוּ - דאית ליה "בְּשִׁכְבְּךָ" - כל זמן שבני אדם עוסקין לילך ולשכב, זה מקדים וזה מאחר.

לִימְרוּ פָּרְבִי אֲלִיעֶזֶר - דאמר סוף האשמורה הראשונה, דודאי כל שדעתו לישון כבר שכב וישן.

מְסִייע ליה לְרַבֵּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר רַבֵּי יוֹחָנָן: אֵיזְהוּ בֶן הָעוֹלָם הַבָּא? זֶה הַסּוֹמֵךְ גְּאוּלָּה לְתַפְּיֵלָה שְׁל עַרְבִית.

מְסִייע ליה לְרַבֵּי יוֹחָנָן - דאמר ערבית נמי קריאת שמע ואחר כך תפילה, כדי שיסמוך גאולה לתפילה, ודלא כרבי יהושע בן לוי דאמר תפילה ואחר כך קריאת שמע.

זֶה הַסּוֹמֵךְ - וכל שכן דשחרית, דעיקר גאולת מצרים בשחרית הוה, כדכתיב (במדבר ל"ג א) "מִמִּתְּרַת הַפֶּסַח יֵצְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". וסמיכת גאולה לתפילה רמזה דוד בספר תהילים, דכתיב (תהילים י"ט טו) "ה' צוּרִי וְגוֹאֲלִי", וסמך ליה "יֵצְנֶה ה' בְּיוֹם צָרָה (שם כ"ב).

ואמרינן בברכות ירושלמי (פרק א') "מי שאינו סומך גאולה לתפילה, למה הוא דומה? לאוהבו של מלך שבא ודפק על פתחו של מלך, יצא המלך ומצאו שהפליג, אף הוא הפליג". אלא יהיה אדם מקרב להקב"ה אליו, ומרצהו בתשבחות וקלוסין של יציאת מצרים, והוא מתקרב אליו, ובעודו קרוב אליו יש לו לתבוע צרכיו.

רַבֵּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אוֹמֵר תְּפִילּוֹת בְּאֲמֻצֵּעַ תִּקְנוּם.

בְּאֲמֻצֵּעַ תִּקְנוּם - בין שני קריאת שמע תיקנו כל תפילות של יום, דקא סבר תפילת ערבית קודמת לקריאת שמע.

תוס': דְּאָמַר רַבֵּי יוֹחָנָן אֵיזְהוּ בֶן הָעוֹלָם הַבָּא וְכוּ' - ואלו שאומרים "יְרָאוּ עֵינֵינוּ" ופסוקים אחרים אחר "הַשְּׁפִיבֵנוּ", נראה הואיל ותקינו להו רבנן, הוה ליה כגאולה אריכתא. דתקינו לומר זה, שצתוך כך יתפלל חזירו גם הוא, ולא ילך מזית הכנסת עד שיגמור כל אחד תפילתו. וגם יש צאותם פסוקים י"ח אזכרות כנגד י"ח צרכות דשמונה עשרה. ואגב שתיקנו לומר אותם פסוקים, תיקנו לומר חתימה של "יראו עינינו".

והלכה כרבי יוחנן דצרייתא מסייע ליה, וכן פסק הלכות גדולות. ואם כן, יש לזוהר שלא לספר צין גאולה דערבית לשמונה עשרה.

ומיהו צסדר רב עמרם פירש: מה שאנו אומרים קדיש צין גאולה לתפילת ערבית, לאשמעינן דלא צעינן מסמך גאולה דערבית לתפילה, משום דתפילת ערבית רשות.

ולא נהירא, [דאם כן] רבי יוחנן סבירא ליה

תפילת ערבית חובה, דפלוגתא היא דרב ורבי יוחנן, והלכה כרבי יוחנן.

ונכון להחמיר ולהזהר מלספר צינתיים. ואי תימא קשיא הלכתא אהלכתא, דקיימא לן תפילת ערבית רשות, והכא פסקינן כרבי יוחנן, צריך לומר דאפילו אי סובר רבי יוחנן כרב דאמר רשות היא, מכל מקום מחייב לסמוך. אם כן, גם לנו יש לסמוך.

בְּמַאי קָא מְפַלְגִי? אִי בְּעֵית אֵימָא קָרָא, אִי בְּעֵית אֵימָא סְבָרָא.

אִי בְּעֵית אֵימָא סְבָרָא, דְּרַבֵּי יוֹחָנָן סְבַר גְּאוּלָּה מְאוּרְתָא נְמִי הוּי, אֲלָא גְּאוּלָּה מְעַלְיֵיתָא לֹא הוּיָא אֲלָא עַד צַפְרָא, וְרַבֵּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי סְבַר פִּינּוֹן דְּלֹא הוּיָא אֲלָא מְצַפְרָא לֹא הוּיָא גְּאוּלָּה מְעַלְיֵיתָא.

גְּאוּלָּה מְאוּרְתָא לֹא הוּי - הילכך גאולה דאורתא לא חשיבא לאהדורי עלה סמיכת תפילה.

וְאֵיבְעִית אֵימָא קָרָא, וְשִׁנְיָהֶם מִקְרָא אֶחָד דְּרָשׁוּ, דְּכָתִיב: "בְּשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ". רַבֵּי יוֹחָנָן סְבַר מְקִישׁ שְׂכִיבָה לְקִימָה - מַה קִּימָה קְרִיאַת שְׁמַע וְאַחַר כֵּךְ תְּפִילָה, אִף שְׂכִיבָה נְמִי קְרִיאַת שְׁמַע וְאַחַר כֵּךְ תְּפִילָה.

מַה קִּימָה קְרִיאַת שְׁמַע וְאַחַר כֵּךְ תְּפִילָה - דבשחרית כולהו מודו דבעי מסמך.

רַבֵּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי סְבַר מְקִישׁ שְׂכִיבָה לְקִימָה - מַה קִּימָה קְרִיאַת שְׁמַע סְמוּךְ לְמִטָּתוֹ, אִף שְׂכִיבָה נְמִי קְרִיאַת שְׁמַע סְמוּךְ לְמִטָּתוֹ.

מְתִיב מַר בְּרִיָּה דְרַבִּינָא: "בְּעָרְבַּ מְבָרַךְ שְׁתִּים לְפָנֶיהָ וּשְׁתִּים לְאַחֲרֶיהָ", וְאִי אֲמַרְתָּ בְּעֵי לְסְמוּךְ, הָא לֹא קָא סְמוּךְ גְּאוּלָּה לְתַפְּיֵלָה, דְּהָא בְּעֵי לְמִימַר "הַשְּׁפִיבֵנוּ"!

אָמַרְי: פִּינּוֹן דְּתַקִּינוּ רַבְּנָן "הַשְּׁפִיבֵנוּ", בְּגְּאוּלָּה אָרִיכְתָא דְמִיָּא. דְּאִי לֹא תִימָא הָכִי, שְׁחַרֲרִית הֵיכִי מְצִי סְמִיךְ - וְהָא אָמַר רַבֵּי יוֹחָנָן: בְּתַחֲיֵלָה אוֹמֵר "אֲדֹנָי שְׁפָתַי תִּפְתַּח", וּלְבִסּוּף הוּא אוֹמֵר "יְהִי לְרַצּוֹן אֲמַרִי פִי"! אֲלָא הֵתָם, פִּינּוֹן דְּתַקִּינוּ רַבְּנָן לְמִימַר "אֲדֹנָי שְׁפָתַי תִּפְתַּח", כְּתַפְּיֵלָה אָרִיכְתָא דְמִיָּא. הָכִא נְמִי, פִּינּוֹן דְּתַקִּינוּ רַבְּנָן לְמִימַר "הַשְּׁפִיבֵנוּ", בְּגְּאוּלָּה אָרִיכְתָא דְמִיָּא.

אָמַר רַבֵּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבֵּי אַבְיָנָא: כָּל הָאוֹמֵר

קריאת שמע בבית הכנסת, מצוה לקרותו על משתו. אמר רבי יוסי: מאי קרא? "רגזו ואל תחטאו, אמרו בלבבכם על משכבכם, ודומו סלה" (תהילים ד' ה).

אמרו בלבבכם - אמרו מה שכתוב "על לבבך".

על משכבכם - שנאמר "בשכבך".
ודומו - בשינה אחרי כן.

אמר רב נחמן:

"תהלה לך" (תהילים קמ"ה) בכל יום שלש פעמים, מובטח לו שהוא בן העולם הבא.

שלש פעמים - כנגד שלש תפילות.

מאי טעמא? אילימא משום דאתיא באל"ף ביי"ת - נימא "אשרי תמימי דרך" (תהילים קי"ט) דאתיא בתמניא אפי"ן! אלא משום דאית ביה "פותח את ידך" - נימא הלל הגדול (תהילים קל"ו) דכתיב ביה "נותן לחם לכל בשר"! אלא משום דאית ביה תרתי.

דאית ביה תרתי - דאתי באל"ף ביי"ת, ויש בו שבח הכנת מזון לכל חי.

אמר רבי יוחנן: מפני מה לא נאמר נו"ן ב"אשרי"? מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל, דכתיב (עמוס ה' ב) "נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל". במערבא מתרצי לה הכי: "נפלה ולא תוסיף לנפול עוד, קום בתולת ישראל". אמר רב נחמן בר יצחק: אפילו הכי, חזר דוד וסמכן ברוח הקודש, שנאמר (תהילים קמ"ה י"ד) "סומך ה' לכל הנופלים".

אפילו הכי - אף על פי שהפסיק נו"ן מפני נפילה שבה, ולא אבה לרמזה, חזר ורמז סמיכת הנפילה תיכף לה.

אמר רבי אלעזר בר אבינא: גדול מה שנאמר במיכאל יותר ממה שנאמר בגבריאל, דאילו במיכאל כתיב (ישעיה ו' א) "וינעף אלי אחד מן השרפים",

וינעף אלי - בפריחה אחת, ולא הרגיע בינתיים.

ואילו גבי גבריאל כתיב (דניאל ט' כא) "והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה מועף בינעף וגו'".

מועף בינעף - שתי פריחות.

מאי משמע דהאי אחד מיכאל הוא? אמר רבי יוחנן: אתיא "אחד" "אחד" - כתיב הכא "וינעף אלי אחד מן השרפים", וכתיב התם (דניאל י' ג) "והנה מיכאל אחד (מן) השרים הראשונים בא לעזרני".

תנא: מיכאל באחת, גבריאל בשנים, אליהו בארבע, ומלאך המות בשמונה, ובשעת המגיפה באחת.

באחת - בפריחה אחת.

אמר רבי יהושע בן לוי: אף על פי שקרא אדם